

A tagadószt tartalmazó eldöntendő kérdő mondatok jelentéséhez

Gyuris Beáta

MTA Nyelvtudományi Intézet

Az előadás célja, hogy a magyarban a *nem* tagadószt tartalmazó eldöntendő kérdő mondatok interpretációs tulajdonságait számba vegye, a szakirodalomból ismert kritériumok alapján javaslatot tegyen a formai típusok jellemzésére, és áttekintse, hogy a létező elméletek milyen magyarázatot adnak az empirikus adatokra. Az előadás fókuszában az (1a-b)-hez hasonló, emelkedő-eső intonációjú, ill. -e kérdőszós mondatok állnak:

- (1) a. János nem utazott el/?
b. János nem utazott-e/?

A. Amellett fogunk érvelni, hogy a tagadást tartalmazó eldöntendő kérdő mondatok Ladd (1981) által javasolt megkülönböztetése ún. 'belső' ill. 'külső' tagadásként értelmezendő alakokra a magyarban is jól alkalmazható. A Ladd és Buring–Gunlogson (2000) által javasolt tesztek magyar megfelelőinek alapján bemutatjuk, hogy míg az (1a) típusú kérdő mondatoknak két olvasata van, amelyek egyikében a tagadószt 'külső', a másikban 'belső' tagadást jelöl, az -e kérdőszót és a *nem* tagadószt egyaránt tartalmazó kérdő mondatokban az utóbbi csak a 'külső' tagadás jelölője lehet. A kontrasztot az -e interpretációs tulajdonságaira vezetjük vissza, melyek kialakulásával is összefüggenek (vö. Simoncsics 2003).

B. Bebizonyítjuk, hogy abból a tényből, hogy a magyarban mindkét kérdő mondat típusnak lehet 'külső' tagadást kifejező olvasata, még nem következik, hogy ezek, a fenti interpretációban, minden kontextusban felcserélhetők (azokban a dialektusokban, ahol mindkettő használatos). Bemutatjuk, hogy a fenti aszimmetria milyen problémákat jelent a 'külső' tagadás magyarázatát célzó azon kurrens elméleteknek, mint pl. Romero–Han (2004), Reese (2007), és Krifka (m. e.), amelyek olyan nyelvek vizsgálatából indulnak ki, amelyekben csak egy 'külső' tagadást kifejező kérdő mondatfajta található.

C. A kérdő mondatokban előforduló pragmatikai jelölők (ld. Kiefer 1988) két csoportjáról, a *valóban*, *csakugyan*, *tényleg*, illetve a *talán* partikulákról megmutatjuk, hogy a 'külső' ill. 'belső' tagadást kifejező szerkezetekkel való kompatibilitásuk a partikula mondatbeli pozíciójának függvénye, így fontos információkkal szolgálnak a tagadószt és a kérdő partikulát egyaránt tartalmazó mondatok struktúrájáról.

Buring, D.–Ch. Gunlogson. 2000. Aren't Positive and Negative Polar Questions the Same? Kézirat, UCLA & UCSC.

Kiefer, F. 1988. Modal Particles as Discourse Markers in Questions. *ALH* 38:107-25.

Krifka, M. m. e. Negated Polarity Questions as Denegations of Assertions. In F. Kiefer et al. (szerk.) *Contrastiveness and Scalar implicatures*. Berlin: Springer.

Ladd, D. R. 1981. A First Look at the Semantics and Pragmatics of Negative Questions and Tag Questions. *CLS* 17:164-71.

Reese, B. 2007. Bias in Questions. Ph.D. dissz. U. Texas.

Romero, M.–Ch. Han. 2004. On Negative Yes/No Questions. *Ling. and Phil.* 27:609-

58. Simoncsics, P. 2003. Egy uráli párhuzamosság: a nyenyec költői dikció ngyey (ngæy) töltőeleme és a magyar -É szintaktomorféma. *NyK* 100:238-44.